

Marcin Wałdoch¹

Pacyfik w myśli strategicznej przywódców Chińskiej Republiki Ludowej

STRESZCZENIE Idea chińskiej obecności politycznej w regionie Pacyfiku, a tym samym na morzach oraz oceanach, jest relatywnie młoda. Przed okresem rządów Deng Xiaopinga, czyli do 1978 r., i od wypraw morskich chińskiego admirała Zhen-ga He w XV w. Chiny nie były ukierunkowane na aktywność w regionie Pacyfiku. Ta morska absencja Chin trwała zatem około 550 lat. W tym czasie Chiny nie dążyły do uzyskania potęgi morskiej. Dopiero chińska rewolucja i powołanie do życia Chińskiej Republiki Ludowej w 1949 r. stało się kamieniem węgielnym chińskiej obecności na otwartych morzach i w małych państwach wyspiarskich – Melanezji, Polinezji i Mikronezji. Pierwszym, który dostrzegł konieczność wyjścia polityki chińskiej na oceany, był reformator Deng Xiaoping, ale trzech następujących po nim przywódców poczyniło milowe kroki, których efektem jest realna i dążąca do hegemonii obecność ChRL w regionie. W tym artykule przedstawiono ewolucję chińskiej myśli strategicznej wobec obecności w regionie Pacyfiku u czterech chińskich przywódców politycznych – Deng Xiaopinga, Jiang Zemina, Hu Jintao oraz Xi Jinpinga.

SŁOWA KLUCZOWE myśl strategiczna, przywódcy polityczni, Indo-Pacyfik, Pacyfik, Chiny, polityka morska

Wstęp

Prezentowany artykuł ma charakter deskrypcyjny i analityczny. Celem tej pracy jest wskazanie kluczowych założeń chińskiej myśli strategicznej wobec regionu Pacyfiku, w tym genezy i ewolucji tej myśli. Wymagało to też analizy założeń i koncepcji polityki morskiej u chińskich przywódców, którzy wpłynęli na obecny

¹ Dr Marcin Wałdoch, Wydział Nauk o Polityce i Administracji, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, e-mail: waldoch@ukw.edu.pl, ORCID: 0000-0002-8778-1780.

stan chińskiej myśli strategicznej wobec chińskiej obecności na morzach, a szczególnie w regionie Pacyfiku Południowego. W prowadzonej analizie położono nacisk na uwypuklenie procesualnego charakteru zmiany, która dokonała się w chińskim myśleniu o obecności politycznej i wojskowej na morzach i oceanach w ciągu ostatnich dekad. Ponadto wykazano kierunki, w których dalsza ewolucja tej myśli strategicznej może prowadzić, i to, jakie skutki mogą wywołać te procesy dla sytuacji międzynarodowej oraz w obszarze polityki bezpieczeństwa na Pacyfiku. Artykuł ma wypełnić lukę poznawczą, w polskim piśmiennictwie naukowym, w poruszonym obszarze badawczym.

Deng Xiaoping (1904–1997) – zwolennik „chińskiego Mahana”

Poprzednikiem Deng Xiaopinga jako przywódcy Chin był Mao Tse-tung (1893–1976), twórca Chińskiej Republiki Ludowej. Myśl Mao została wyłożona i zaadaptowana na 7. Kongresie Komunistycznej Partii Chin w 1945 r., a na 12. kongresie w 1982 r. zlikwidowano lewicowe odchylenia w tej ideologii. Obowiązywała strategia aktywnej obrony. Mao wychodził z założenia, że wiedzę pozyskuje się przez walkę. Nie było jednak w tej strategii i myśli nic o Pacyfiku i miejscu mórz i oceanów w polityce chińskiej, gdyż Chiny zajęte były przede wszystkim problemami wewnętrznymi oraz kwestią Tajwanu. Dopiero Deng Xiaoping poczynił kroki, które kierowały ChRL ku szerszemu światu i wyprawiły Chiny na „szerokie wody”.

Koncepcje Deng Xiaopinga zostały wprowadzone na 14. kongresie partii w 1992 r. i jako teoretyczne podstawy i wskazówki na następnym kongresie w 1997 r. Zasługą myśli Denga była otwarcie się gospodarcze Chin na świat i wprowadzenie rynkowego socjalizmu (lub państwowego kapitalizmu, albo kapitalizmu państwowego) (Peters, 2017). W okresie przywództwa Deng Xiaopinga chiński strateg, nazywany „chińskim Mahanem”, Liu Huaqing zaproponował w połowie lat 80. XX w. strategię obrony wybrzeża (*near sea active defense*). Była to pierwsza sugestia intelektualna, że Chiny w swoim interesie winny spoglądać w kierunku morza. Strategia Liu została wdrożona z powodu wydarzeń, jakie rozegrały się na Morzu Południowochińskim w 1988 r., kiedy z bazy naukowej na wyspach Spratly ostrzelano okręty marynarki wojennej Wietnamu, z których dwa zatонуły, a dziesiątki marynarzy zostało uznanych za zaginionych. Zaadaptowana w tamtym okresie strategia Liu obowiązywała przez kolejne 40 lat. W tym okresie flota chińska prowadziła nawet wspólne ćwiczenia morskie z 7 Flotą US Navy w 1986 r.

Jednak Deng Xiaoping nie dokonał żadnych szerokich inwestycji w marynarkę wojenną ani też nie poczyniono żadnych działań, które miałyby doprowadzić do szerszej obecności Chin na morzach, gdyż wysiłek chiński skupiony był na odbudowie gospodarki po tragicznej w skutkach rewolucji kulturalnej (1976–1986). Osiągnięciem tych czasów było jednak wywołanie dyskusji o tym, na ile Chiny powinny zwracać się ku morzu w XXI w. (Chan, 2022). Deng, jako wysłannik chiński na Zgromadzeniu Ogólnym ONZ w 1974 r. mówił, że jeśli Chiny kiedykolwiek obrócą się w kierunku tyranii, świat powinien to odczytać jako drogę ku imperializmowi i stanąć wraz z ludem chińskim przeciwko takiemu obrotowi spraw oraz zrzucić chińską tyranie. Jednak kilka dekad po tych słowach ChRL przyjmuje postawę na arenie międzynarodowej i wobec swojego najbliższego sąsiedztwa, która jest wielce analogiczna do działań dawnych mocarstw kolonialnych. Wiąże się to bowiem z wyizolowaniem mniejszych państw oraz zupełnie przedmiotowym stosunkiem do ich interesów przy jednoczesnym koncentrowaniu się na wydobyciu surowców i zapewnianiu sobie, kosztem innych państw, przewagi strategicznej (Medcalf, 2020).

Jiang Zemin – (1926–2022) twórca „wielkiego morskiego muru dla ojczyzny”

Do przyspieszenia prac nad szerszym otwarciem się Chin na aktywność w obszarach morskich przyczynił się incydent z cieśniny Ormuz z 1993 r., kiedy US Navy zawróciło chiński okręt handlowy Yinhe, który płynął do Iraku. Amerykanie przeszukali jednostkę pod zarzutem przemytu broni chemicznej, po czym nie zgodzili się na jej dalszy kurs na Irak. Kolejną sytuacją, która wywoła potrzebę określenia chińskiej strategii morskiej i roli Chin na morzach, był kryzys tajwański z 1995 r., kiedy Filipińczycy odkryli chińskie instalacje wojskowe na Mischief Reef. Ponadto Chińczycy rozbudowywali w tym czasie zdolności swoich wojsk rakietowych, co doprowadziło do amerykańskiej manifestacji siły w cieśninie w czasie prezydentury Billa Clintona. W okresie przywództwa Jiang Zemina kontynuowano strategię „aktywnej obrony bliskiego morza” Liu Huaqinga. Podnoszono jednak coraz częściej w Chinach potrzebę budowy silnej marynarki wojennej, która będzie w stanie chronić interesy gospodarcze Chin, jako państwa, które rozpoczęło rozwijać eksport na wielką skalę. Wypadkową tych dyskusji była decyzja o potrzebie zakupu lotniskowca dla marynarki wojennej. Stąd wzrastały też, za zgodą Jiang Zemina, nakłady na marynarkę wojenną. Działania te nie były jednak próbą wdrażania koncepcji Mahana, a tylko próbą

rozbudowy potencjału obronnego Chin. Przesłanką myśli Jianga było unikanie konfliktów i utrzymanie integralności terytorialnej, do czego potrzebna była silna marynarka wojenna, co uświadomiły Chińczykom incydenty z Morza Południowochińskiego. Już w 1990 r. Jiang Zemin zaproponował „utworzenie wielkiego morskiego muru dla ojczyzny”. Stanowi to dowód, że świadomość Jianga o konieczności rozbudowy chińskiej marynarki wojennej i o morskich interesach Chin była wysoka, zanim doszedł władzy. W 1999 r. Jiang zaskakuje obserwatorów, gdyż żąda, aby marynarka wojenna rozwijała swoje zdolności do walki na morzu, co było wyraźnym zarzuceniem wcześniej promowanej przez chińskich przywódców postawy ściśle defensywnej. Oznaczało to także, że od tego momentu Chiny przestały ignorować zagrożenia płynące z morza. Od tej chwili inwestycje w rozwój marynarki wojennej stały się nie tylko przedmiotem licznych debat i akademickich dyskusji, ale także celem strategicznym dla komunistycznej elity. Rząd ChRL postawił przed kręgami wojskowymi trzy istotne cele do realizacji: priorytetyzacja rozwoju marynarki wojennej i przyspieszenie procesu jej modernizacji; zapewnienie bezpieczeństwa wybrzeżu Chin; promocja osiągnięć wynikających ze zjednoczenia ojczyzny. Perspektywa operacji morskich zakreślona została na 150 mil morskich, co w wielu miejscach ledwie sięgało pierwszego łańcucha wysp. Niemniej, Jiang Zemin umocnił kurs Chin na zwiększenie obecności na morzach, a kurs ten został podtrzymany i rozwinięty przez kolejnych przywódców z wizją aktywności chińskiej marynarki wojennej wykraczającą daleko poza 150 mil morskich. Jednocześnie administracja Jiang Zemina uznała przemysł stoczniowy za kluczowy dla nowego milenium (Chan, 2022).

Hu Jintao (1942–) – początek chińskiego „wieku morza”

Wkład Hu Jintao w rozwój strategii morskiej Chin, jak i samych Chin jest często niedoceniany. Jednak to on w 2012 r. zadeklarował w czasie 18. Kongresu Narodowego KPCh budowę silnej marynarki wojennej dla ChRL. Należy to postrzegać jako cezurę, od której Chiny realnie skierowały swoją uwagę na Pacyfik. Od tego też momentu zaczyna się zmieniać w Chinach dyskurs medialny na temat roli tego państwa na morzu. O ile do 2011 r. liczba artykułów w prasie chińskiej wskazująca na potrzebę budowy *strong sea power* nie przekraczała 40 rocznie, o tyle od 2012 r. po deklaracji Hu Jintao utrzymuje się na bardzo wysokim poziomie kilkuset rocznie. Było to też zaprzeczeniem długiej chińskiej tradycji – państwa skoncentrowanego na budowie potęgi lądowej, a nie

morskiej. Zgodnie z koncepcjami Liu, Chiny miały budować swoją pozycję wyłącznie z myślą o defensywie w pasie pierwszego pierścienia wysp. Od czasów Hu Jintao Chiny przygotowywały się do operacji morskich w tzw. szarej strefie (Chan, 2022). W okresie tego przywództwa w Chinach zaczęto uważać, że XXI w. będzie „wiekiem morza”. Znacząco też zaczęły wzrastać nakłady na *marine economy* do 9,8% w 2005 r. Przyjmuje się, że Chiny weszły w nową „morską” erę w okresie przywództwa Hu Jintao.

Jednocześnie dla Chin zaczęły narastać zagrożenia związane z wysoką skalą sprzedaży broni przez USA na Tajwan, sporem z Japonią o wyspy Senkaku/Diaoyu i rywalizacją na Morzu Południowochińskim, doprowadzając do napięcia w stosunkach z Wietnamem i Filipinami. Dodatkowo problemem Chin stawało się coraz bardziej oczywiste „uzależnienie od Malakki”, czyli od newralgicznego, długiego na 890 km przejścia przez cieśninę Malakka, którą zdolni byli (i wciąż są) kontrolować Amerykanie. Po raz pierwszy jednak Chiny zdecydowały się stworzyć strategię działania na dalekim morzu, tak aby chronić interesy gospodarcze. Przykładami pierwszych takich działań była misja w Zatoce Adeńskiej. Nadal jednak Chiny pozostawały przywiązane do idei „pokojowego rozwoju”. Ożywiło się w tym czasie także, za zgodą KPCh i Hu Jintao, środowisko intelektualistów, którzy prezentowali strategię zgodne z założeniami Mahana o centralnej roli morza dla polityki państwa. Ich myśli zostały adaptowane do polityk państwowych, a aparat rządowy skoncentrował wysiłki na zapewnieniu środków do realizacji śmiałych wizji morskich. Doszło jednak w koncepcji morskiej Chin w tym czasie do pewnej ewolucji myśli Mahana, Chińczycy wyszli bowiem z założenia o braku możliwości przejścia pełnej kontroli nad morzami i szlakami ważnymi dla Chin. Stąd postanowiono rozbudowywać środki uniemożliwiające innym mocarstwom rzucenie wyzwania Chinom na morzu, szczególnie w bliskim sąsiedztwie lądu. Nawet jeśli zrozumiano strukturalne trudności uniemożliwiające przejście kontroli nad morzami, to skutecznie, jak się obecnie okazuje, wdrożono strategię morskiej dominacji na określonym obszarze. Postulowano odejście od defensywnej doktryny Liu ku bardziej ofensywnej „chińskiej wersji” doktryny Mahana. Jeden z naukowców współpracujących z Armią Narodowo-Wyzwoleńczą, Zhang Shiping stwierdził, że chińska marynarka powinna mieć zdolność do prowadzenia operacji „obrony – w obszarze wybrzeża, ochrony – w obszarze dalekiego morza, misji pokojowych w obszarze globalnym” (podejście to znane jest też jako *blue water navy*). Te idee zderzały się z konserwatywną szkołą myślenia, która wciąż postrzegała siły morskie jako uzupełnienie sił lądowych i formację pomocniczą w realizacji koncepcji dominacji chińskiej

jako mocarstwa lądowego. Uważała ona, że zbytne rozciągnięcie sił chińskich na morzu będzie źródłem dodatkowych zagrożeń, które podważą chiński status mocarstwa lądowego. Ważne dla tych kół pozostawały także fakty historyczne, zgodnie z którymi Chiny posiadają bogatą tradycję mocarstwa lądowego, ale nigdy nie były mocarstwem morskim. W środowisku tym dominował pogląd, zgodnie z którym obowiązkiem marynarki chińskiej jest obrona Zatoki Pohaj i trzech mórz: Morza Żółtego, Morza Wschodniochińskiego i Morza Południowochińskiego oraz jednej cieśniny – Tajwańskiej. Do debaty dołączyli również przedstawiciele szkoły myśli nazwanej harmonijną. Zgodnie z ich koncepcjami Chiny nie powinny się ograniczać do ochrony morza w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej, ale powinny wyjść na pełne morze w celu obrony wolności żeglugi i eksploracji mórz. Szkoła ta z politycznego punktu widzenia była „poprawna”, wskazywała bowiem, że ci, którzy nawoływali do realizacji koncepcji Mahana przez Chiny, zbyt narzucali Chinom rolę zgodną z zachodnim ekspansjonizmem. Pomimo trwającego sporu na podłożu intelektualnym o kierunek rozwoju sił morskich i koncepcję morską Chin, administracja państwowa ogłosiła w 2003 r. w National Maritime Economic Development Proposal (NMEDP), że Chiny rozpoznają działalność gospodarczą na morzu jako jeden z głównych filarów gospodarki narodowej, co ma prowadzić do utworzenia z Chin potęgi morskiej. Była to pierwsza tak wyraźna deklaracja chińskich dążeń na morzu w oficjalnych dokumentach rządowych. Podkreśla się jednak, że Hu Jintao miał na myśli przede wszystkim potęgę morską Chin w znaczeniu ekonomicznym, jeszcze nie militarnym. Przyjmuje się, że największy wpływ na decyzje administracji Hu Jintao miała szkoła harmonijna, co jednak nie wykluczało przyjęcia przez Radę Państwa w 2008 r. dokumentu, zgodnie z którym marynarka wojenna Chin miała podnosić swoje zdolności do kompleksowej walki na morzu, strategicznego odstraszenia oraz do kontrataku. Pierwszy raz więc uznano i upubliczniono to stanowisko, zgodnie z którym marynarka wojenna Chin była odpowiedzialna nie tylko za obronę wybrzeża, ale i za obronę interesu narodowego Chin na otwartym morzu (Chan, 2022). Jednocześnie Hu Jintao głosił koncepcję „harmonijnego świata”, zgodnie z którą multilateralizm, wzajemnie korzystna współpraca; uszanowanie odmienności; promowanie aktywnej i rozsądnej reformy ONZ, powinny stanowić cztery filary świata (Kaczmarek, 2021). Świadomość znaczenia polityki morskiej Chin i rozwoju marynarki wojennej dla chińskiej gospodarki oddaje Biała Księga z 2004 r. dedykowana kwestiom obronności. W tym dokumencie uznano, że modernizacja floty jest jednym z chińskich priorytetów (Kwieciński, 2018).

W okresie przywództwa tego polityka, w 2006 r. doszło po raz pierwszy do wizyty chińskiego premiera Wen Jiabao w ośmiu wyspiarskich państwach pacyficznych, co było wyraźnym znakiem, jak zmaterializowane będą wizje Hu Jintao względem regionu. Celem wizyty było zapewnienie władz państw pacyficznych o woli długofalowego zaangażowania chińskiego w rozwój ich państw, w tym wyrażenie zgody na udzielanie preferencyjnych kredytów. Chiński polityk określił relacje Chin z państwami regionu jako przyjacielskie i zawarte „na zawsze”. Ujawnił też bardziej pragmatyczne czynniki stojące za chińskim zainteresowaniem regionem, mówiąc: „Nasze gospodarki wzajemnie się uzupełniają. Chiny posiadają fundusze i wiedzę techniczną. Państwa wyspiarskie są bogate w surowce naturalne” (AFP, 2006a). W spotkaniach z chińskim premierem nie brali udziału przedstawiciele sześciu państw, które rozpoznawały w tamtym czasie Republikę Chin (Tajwan), a nie ChRL. Komentatorzy wizyty chińskiego premiera na Fidżi w 2006 r., kiedy spotkał się z przedstawicielami państw pacyficznych, podkreślali, że Chiny chcą w ten sposób zaprezentować się światu jako rosnące mocarstwo i znaczący gracz w regionie (AFP, 2006b).

Xi Jinping (1953–) – przywództwo o prymat w regionie Pacyfiku

Prezydent Chin dokonał w trakcie swoich dotychczasowych kadencji konsolidacji władzy i jej centralizacji. Xi Jinping w sposób jednoznaczny podkreśla „nadrzędność chińskich interesów w stosunkach z innymi państwami oraz determinacją i pryncypialnością w ich realizacji” (Kwieciński, 2020, s. 91). Po przejęciu władzy Xi Jinping zmienił dotychczasową metodę prowadzenia polityki zagranicznej z wcześniej ukrywającej możliwości Chin, na politykę aktywnie poszukującą korzyści. Wobec bliższych Chinom geograficznie państw prowadzona jest w okresie Xi Jinpinga polityka peryferyjna, która zastąpiła wcześniejszą politykę sąsiedztwa. Polityka peryferyjna wskazuje, że Chiny stawiają się, podobnie jak w przeszłości, za główne państwo pod sklepieniem niebieskim, zaś filarem bezpieczeństwa w regionie Xi Jinping uznał rozstrzygnięcie o sprawach azjatyckich przez Azjatów, dając jasny sygnał braku zgody na jakąkolwiek obecność Amerykanów, a działania chińskiego przywódcy zapowiadają, że Chiny coraz częściej będą wiązane z sięganiem Pekinu po środki *hard power* (Kwieciński, 2020). Kurs polityki Xi Jinpinga wobec regionu zapowiadało wtargnięcie w listopadzie 2012 r. chińskiego statku powietrznego w przestrzeń powietrzną Japonii, co miało miejsce po raz pierwszy od 1958 r., a stało się tuż po tym, jak

Xi Jinping przejął dowództwo nad siłami powietrznymi (Saran, 2018). Ponadto w 2014 r. chiński przywódca wysunął w kierunku USA ostrzeżenie, wskazując, że problemy bezpieczeństwa Azji powinny być rozwiązywane przez Azjatów (Wesley-Smith, 2021).

Wizja polityki i przyszłości Chin w myśli politycznej została wyrażona w publikacji autorstwa prezydenta Chin pt. *Xi Jinping Thought on Socialism with Chinese Characteristics for a New Era*. Konceptje te zostały dodane do konstytucji Chin w czasie 19. Kongresu Komunistycznej Partii Chin 24 października 2014 r. Myśli Xi Jinpinga stały się w ten sposób głównymi wyznacznikami i wskaźnikami ideologicznymi. Konceptje te ukierunkowują się na kontynuację wzrostu znaczenia Chin na arenie międzynarodowej po wprowadzeniu wcześniej Xiaokang, czyli społeczeństwa względnie zamożnego. Obserwatorzy zachodni podkreślają, że Xi Jinping jest najsilniejszym chińskim liderem od czasów Mao. W Chinach zaś myśl Xi Jinpinga jest odbierana jako drogowskaz, jako mapa wyznaczająca nowe wyzwania gospodarcze, społeczne i polityczne, podejmująca najważniejsze wyzwania obecnych czasów, jak i wskazująca zasady chińskiego socjalizmu. Myśl Xi Jinpinga koncentruje się na usytuowaniu w centrum wysiłków partii państwa ludu chińskiego i potrzeby jego rozwoju, innowacji oraz sprzyjania „zielonym reformom”, które będą chroniły środowisko naturalne. Podejście prezydenta Chin jest też holistyczne do kwestii bezpieczeństwa narodowego. W ujęciu Xi Jinpinga reformy, które wiążą się z celami dalekosiężnymi Chin, podzielone zostały na dwa etapy: pierwszy jest rozpisany na lata 2020–2035 i skoncentrowany na socjalistycznej modernizacji oraz na budowie Jednego pasa i jednej drogi (Belt and Road Initiative), a drugi etap rozpisany na lata 2035–2050 jest skoncentrowany na rozwinięciu Chin w nowoczesne społeczeństwo socjalistyczne, które ma być: bogate, silne, demokratyczne, zaawansowane kulturowo, harmonijne i piękne. Nową koncepcją w myśli chińskiej jest koncepcja „chińskiego snu” (*chinese dream*), która stanowi naczelną zasadę myśli Xi Jinpinga. Innym znaczącym wyznacznikiem myśli chińskiego prezydenta jest najsilniejsza od czasów Mao koncentracja władzy i tworzenie nowych instytucji bezpieczeństwa wewnętrznego (Saran, 2018). Xi Jinping zniósł kadencyjność swojego urzędu wprowadzoną jeszcze przez Deng Xiaopinga w 1982 r., która miała być fundamentem pozwalającym uniknąć ewentualnego kultu jednostki (Valori, 2021).

W 2020 r. w okresie pandemii w związku ze zmieniającym się otoczeniem gospodarczym Xi Jinping stanął za ogłoszoną na V Plenum KC KPCh strategią „gospodarki podwójnego biegu” – jej celem jest zwiększenie popytu wewnętrznego

oraz zmniejszanie udziału eksportu w chińskim PKB w stosunku do wewnętrznego popytu. Chiński prezydent dąży do „samowystarczalności technologicznej” (Mierzejewski, Ciborek & Chatys, 2020, s. 247). To nieodparcie przywołuje na myśl bliskiej każdej autokracji dążenia do autarkii, choć Chiny, jeśli mogą myśleć o autarkii, to poza swoim systemem politycznym w ramach raczej szerszego związku politycznego, w który włączyłyby państwa zależne i sojusznice.

Xi Jinping należy do piątego pokolenia przywódców ChRL i politycy ci zdecydowali się na odważne dążenie do mocarstwowości Chin, które to dążenie było wcześniej skrywane przez chińskie elity. Cezurą czasową jest dla tego zjawiska 2013 r. Na 2021 r. Xi Jinping ustalił cel, który po części został zrealizowany: „społeczeństwa umiarkowanego dobrobytu”, zbudowanego na wzroście popytu wewnętrznego. Natomiast na 2049 r. Xi Jinping ustalił „wielki renesans narodu chińskiego”. Z kolei do 2035 r. chińskie społeczeństwo ma stać się społeczeństwem innowacyjnym, społeczeństwem wysokich technologii, co da Chinom status największego mocarstwa świata. Ponadto Xi Jinping podkreśla, że jednym z najważniejszych jego celów jest zjednoczenie Tajwanu z ChRL (Góralczyk, 2018). W obszarze polityki obronnej wszelkie narzędzia służą utrzymaniu stabilności państwa, a przede wszystkim utrzymaniu przy władzy KPCh (Lasoń, 2020). Temu też służy odrzucenie przez Xi Jinpinga narracji „ofiary”, którą Chiny były w przeszłości, i skuteczne rozbudzanie ducha nacjonalizmu wśród rodaków. Kiedy jeszcze dekadę temu jednym z głównych zmartwień chińskich komunistów było przetrwanie reżimu i zachowanie ładu politycznego wewnątrz Chin, to obecnie wydaje się, że władza Xi Jinpinga jest na tyle silna, że obawy o sprawy wewnętrzne zeszły na drugi plan wobec obaw o sprawy zewnętrzne. Chińczycy dobrze wykorzystali czas, aby przygotować państwo do pochodu ku mocarstwowości (Yang, 2011). Xi Jinping nawiązuje w swojej myśli do dzieła chińskiego pułkownika Liu Mingfu, w którym w 2010 r. wypromował ideę „chińskiego marzenia”. Chiński przywódca rozpoczął dyskusję wcześniej nieznaną publicznie o polityce mocarstwowej i stosunkach między mocarstwami. W tej myśli zjednoczenie z Tajwanem jest warunkiem *sine qua non* chińskiej mocarstwowości i renesansu narodu chińskiego, to z kolei może oznaczać, że do 2049 r. ChRL może zdecydować się na siłowe rozwiązanie kwestii Tajwanu. Interesujące jest natomiast to, że obecnie nawet w Tajpej zjednoczenie z Chin z Tajwanem wydaje się być nieuniknione, a Pekin w okresie prezydentury Xi Jinpinga nie zrezygnuje z realizacji tego celu. Myśl Xi Jinpinga jest rozwinięciem i nawiązaniem do starożytności – czego dowodem są takie projekty, jak OBOR (One Belt, One Road – Jeden pas, jeden szlak; obecnie częściej używana nazwa

to BRI), które są przejawem celów geostrategicznych, pas lądowy pokrywa się bowiem z koncepcją Heartlandu Halforda Mackindera, a szlak morski pokrywa się z koncepcją Rimlandu Nicholasa Spykmana. Dla Chińczyków jest jednak kluczowe „posiadanie Europy”, dlatego do niej właśnie prowadzą oba szlaki. Jak pisze Bogusław Góralczyk: „Chiny, co oczywiste, nie odwracają się od Pacyfiku, ale prawdziwą szansę na dalszy rozwój, na fuzje i przejęcia wielkich i technologicznie zaawansowanych firm dostrzegają w Europie” (Góralczyk, 2016/2017, s. 286–300). Należy jednak pamiętać, że w 2015 r. wskazał, że Chińczycy muszą porzucić właściwą im mentalność, która wiązała się z uznaniem wyższości lądu nad morzem. Stanowi to oczywisty zwrot w kierunku budowania potęgi morskiej i otwartego wyjścia ku Indo-Pacyfikowi (Medcalf, 2020, s. 30). Niemniej, na chiński plan wielkości lub mocarstwowości składa się przynajmniej kilka elementów według myśli Xi Jinpinga. Są to: „Powrót Chin na dominującą pozycję w Azji, którą zajmowały przed najazdem Zachodu; przywrócenie kontroli nad terytoriami »wielkich Chin«, nie tylko nad Sinciangiem i Tybetem, ale też nad Hongkongiem i Tajwanem; odzyskanie historycznej strefy wpływów wzdłuż granic i mórz ościennych, dzięki czemu Chiny zyskają poważanie tak potrzebne wielkim narodom; domaganie się szacunku od innych wielkich mocarstw na światowych salonach” (Allison, 2017, s. 141–149). Na to składa się jeszcze ożywienie nacjonalizmu chińskiego i wpojenie dumy narodowej oraz restrukturyzacja armii, tak aby była w stanie stawić czoła w walce zbrojnej. Jak pisze Graham Allison: „XXI wiek będzie okresem rywalizacji o prymat w regionie Pacyfiku. Po objęciu przez Xi prezydentury w 2012 roku Lee [Lee Kuan Yew] ogłosił światu, że owa rywalizacja przyspiesza” (Allison, 2017, s. 140). W 2021 r. Xi Jinping stwierdził publicznie, że Chiny potrafią postrzegać świat takim, jaki on jest. Podobnie Chiny Xi Jinpinga podchodzą do amerykańskiej strategii Indo-Pacyfiku. Deklarują, że nie chcą z USA ani wyścigu zbrojeń, ani innej rywalizacji prowadzącej do konfrontacji zbrojnej, raczej chińskim sposobem na amerykańskie próby budowania przewagi w basenach Indo-Pacyfiku jest permanentny wzrost gospodarczy, rozwój oraz umacnianie siły militarnej, taki przekaz informacyjny dominuje w sferze deklaratywnej. Chińską ideą jest pokazywanie się na zewnątrz jako państwo promujące pokój i pokojowe zjednywanie sobie innych państw świata – takie jest oficjalne chińskie przesłanie. Chińczycy próbują obecnie wzmacniać atrakcyjność swojej cywilizacji, rozbudowując w ten sposób *soft power*. Jednocześnie kultywują mentalność wielkiego państwa w psychice i mentalności swoich obywateli oraz opracowują nowe drogi morskie, które mogą uniezależnić Chiny od amerykańskiej dominacji na oceanach.

Szczególnie w tym względzie rozpatruje się możliwości, jakie otworzy Polarny Jedwabny Szlak i w tym względzie Chiny będą poszukiwały współpracy z Rosją. Dostrzegalne są obawy i działania chińskie mające przeciwdziałać amerykańskiej strategii Indo-Pacyfiku (Xianghong & Shaowen, 2021).

Trzeba wiedzieć, że w erze Xi Jinpinga dochodzi do realnej konstrukcji, wcześniej tylko zapowiadanej w erze Hu Jintao, „potęgi morskiej Chin”. Na drodze do realizacji tego celu stoją przede wszystkim USA, z którymi Chiny tylko od 2015 do 2020 r. weszły w 45 sporów morskich grożących eskalacją zbrojną. USA stały się też w tym okresie o wiele bardziej aktywne w wymiarze wojskowym i gospodarczym w sąsiedztwie Chin i na Pacyfiku. Dodatkowo USA zbroją Tajwan. Asertywność działań Chin jest związana z kursem na pełną ekspresję chińskich interesów wobec społeczności międzynarodowej. Jest to zgodne z założeniami „chińskiej szkoły Mahana”, która zakłada w erze Xi Jinpinga, że dla pełniejszej realizacji interesów strategicznych Chiny muszą inwestować w lotniskowce, rakiety dalekiego zasięgu, broń elektroniczną, i co najbardziej powinno wzbudzać obawy wśród małych i mikropaństw Pacyfiku, w bazy morskie. Postuluje się także rozwijanie akcji w szarej strefie, co oznacza wzmoczenie operacji hybrydowych z użyciem zarówno wojska, jak i zasobów cywilnych oraz innych, takich jak zasoby cybernetyczne w celu uzyskania kontroli nad daną przestrzenią. Ponadto zakłada się pełną militaryzację spornych wysp. Obecnie, czyli na początku trzeciej dekady XXI w. chińska szkoła Mahana postuluje nawet, aby tak rozbudować marynarkę wojenną, aby była zdolna do operacji nie tylko w pierwszym i drugim pierścieniu wysp, ale także i w trzecim, obejmując tym samym wszystkie państwa pacyficzne, w tym Nową Zelandię. Wydaje się, że szkoła myślenia przedstawiana przez chińskich uczniów Mahana jest lustrzanym odbiciem dążeń Zachodu, a szczególnie USA do uzyskania dominacji, a nawet hegemonii na morzach. Nie jest to jednak obecnie jedyna wpływowa szkoła myślenia na temat obecności Chin na morzach. Inną wyodrębnioną szkołę myślenia stanowi ta zrównoważona, której przedstawiciele zachęcają do koncentrowania się na zarządzaniu relacjami z USA. W związku z tym Chiny powinny kooperować z USA, kiedy tylko prowadzą działania morskie. Dotyczy to przede wszystkim operacji na dalekim (pełnym) morzu i naciskanie na rozpoznanie Chin jako regionalnego mocarstwa morskiego. Realizacja takiej strategii miałaby zapewnić Pekinowi utrzymanie poprawnych relacji z Waszyngtonem w odniesieniu do otwartych mórz, a jednocześnie utrzymanie bezpieczeństwa w regionie bliskich mórz, zgodnie z chińskim interesem narodowym.

Pojawia się też postulat zacieśniania relacji z państwami ASEAN. Można uznać, że ta szkoła myślenia jest współczesną emanacją chińskiego pragmatyzmu, z tym że sam Xi Jinping bardziej promuje gorący ideologiczny zapal niż chłodny chiński pragmatyzm. Każda z obecnych szkół myślenia o obecności chińskiej na morzach świata jest emanacją podziałów w polityce wewnętrznej i jest związana z określonymi grupami interesu. Szkoła Mahana jest szkołą bliską marynarce wojennej. Wynika to też z wewnętrznej konkurencji o zasoby i zdolności realizacji założonych celów. Uznać należy, że w okresie Xi Jinpinga dominuje zrównoważona szkoła myślenia o aktywności marynarki wojennej Chin, szczególnie w odniesieniu do dalekich mórz. Sam Xi Jinping podkreśla, że marynarka wojenna Chin pełni obecnie funkcję strażnika pokoju i porządku na oceanach, zapewniając niezbędne środki bezpieczeństwa. Administracja Xi Jinpinga, jak żadna wcześniej, przyznała marynarce wojennej status pełnego uprzywilejowania, stawiając przed nią pięć głównych zadań: stworzenia siły morskiej, która będzie podążać za narodowymi celami rozwojowymi; ochrony suwerenności państwowej i praw oraz interesów na morzu; ochrony strategicznych przejść morskich (szlaków transportowych) oraz zabezpieczania zamorskich interesów Chin; uczestniczenia w międzynarodowej współpracy morskiej; wspierania strategicznie konstrukcji silnego mocarstwa morskiego. Zdolność Chin do zakładania baz zamorskich i prowadzenia z nich operacji wojskowych potwierdza przypadek chińskiej bazy w Dżibuti, która powstała w 2017 r. Marynarka wojenna staje się w ten sposób kolejnym narzędziem realizacji chińskich celów geostrategiczných w obszarze Indo-Pacyfiku (Chan, 2022). Chiński prezydent postrzega zachodni Pacyfik jako obszar naturalnej dominacji Chin, jednak realizacja tego „naturalnego” procesu już napotyka w obszarze Pacyfiku na opór ze strony państw demokratycznych oddanych koncepcji Indo-Pacyfiku (Saran & Deo, 2018). Chiny Xi Jinpinga konsekwentnie rozwijają swoje zdolności bojowe na morzu, aby chronić własne interesy w odległych krajach i na szlakach morskich. Przykładem takiej dalekosiężnej obecności i aktywności są bazy wojskowe w Dżibutii lub ewakuacja Chińczyków przez chińską marynarkę wojenną z ogarniętego wojną Jemenu. Pomimo rozbudowy potencjału wojskowego ChRL Xi Jinpinga zmuszone jest okolicznościami do podejmowania bardzo szybkich i ryzykownych decyzji, które mogą zadecydować nie tylko o losach KPCh i ChR, ale i całego regionu i świata. Wiąże się to z problemami, których skala znacznie dotykać chińskie społeczeństwo dopiero w następnym pokoleniu, a będą do nich należeć: zanieczyszczenie środowiska, problemy demograficzne, społeczne – w tym dotyczące ogromnych nierówności społecznych

i gospodarczych, związanych m.in. z importem niezbędnych dla gospodarki paliw i surowców, których Chiny nie posiadają. Chiny obecnie podążają ścieżką prowadzącą je do dominacji w regionie Indo-Pacyfiku, a po osiągnięciu tego celu w obecnym układzie geoeconomicznym i geostrategicznym będą zdolne przejąć hegemonię nad światem (Medcalf, 2020). Będzie to wynik realizacji planów chińskiego przywódcy, zakładających, że do 2035 r. Chińska Armia Ludowo-Wyzwoleńcza dorówna sile armii USA, przy jednoczesnym scentralizowaniu w rękach prezydenta ChRL władzy nad wojskiem. To partia KPCh jest też podmiotem, któremu od 2018 r. oficjalnie służy chińska armia (Wilczyński, 2020, s. 62).

Ostatnie przemówienie Xi Jinpinga na zjeździe KPCh wskazało problem Hong Kongu, którego rozwiązanie w duchu chińskiego modelu usprawiedliwiało. Przywódca Chin opowiedział się także za walką przeciwko „tajwańskiemu” separatyzmowi. Zjednoczenie Tajwanu z ChRL jest jednym z głównych celów strategicznych ChRL, a w drodze do tego Pekin będzie wspierał „tajwańskich patriotów”. Xi Jinping stwierdził, że koło historii toczy się w kierunku zjednoczenia ChRL z Tajwanem. Wyraził pogląd, zgodnie z którym to Chiny i sprawy polityki wewnętrznej będą priorytetem chińskiej władzy na kolejne lata. Przy tym Pekin nie będzie ulegał próbom blokad, powstrzymywania i będzie dążył do zabezpieczenia chińskiej godności na arenie międzynarodowej. Za sukces ostatnich dziesięciu lat swej władzy przedstawił eradykację skrajnej biedy w Chinach. W odniesieniu do chińskiej obecności w różnych obszarach świata Xi Jinping wskazał przede wszystkim BRI jako projekt, który został dobrze przyjęty przez społeczność międzynarodową. Jednym z chińskich celów, według Xi Jinpinga, jest zabezpieczenie szlaków wolnego handlu. Jednocześnie KPCh doprowadziła do wzmocnienia chińskiego bezpieczeństwa narodowego. Osiągnięciami w tym zakresie są w perspektywie chińskiego przywódcy wykorzenienie zorganizowanej przestępczości, separatyzmu etnicznego oraz ekstremizmu religijnego. W obszarze zbrojeń i modernizacji armii Xi mógł wykazać przed swoimi partyjnymi towarzyszami modernizację armii oraz jej rozwój liczebny, szczególnie o personel cywilny w liczbie 300 tys. Są to poważne kroki na chińskiej drodze do rozwoju zdolności militarnych we wszystkich domenach. Natomiast w stosunkach międzynarodowych ChRL pozostają wierne idei multilateralizmu, uważając, że dzięki takiemu podejściu wpływ Chin na świecie znacząco wzrósł. Szczególnie przez wzgląd na pomoc, jakiej Chińczycy udzielili innym państwom w czasie trwania pandemii COVID-19. W przemówieniu zadeklarował, że Chiny nigdy nie wejdą na ścieżkę kolonizacji, wojny i nie splamią się krwią w drodze do wzbogacenia

się kosztem innych narodów. Choć będą prowadzić coraz bardziej intensywne ćwiczenia wojskowe, organizowane w warunkach symulowanej walki. Wskazują wprost, że Chiny „będą wytrwale stały po właściwej stronie historii i ludzkiego rozwoju”. Prezentują tym samym swoje państwo jako oddane idei pokoju oraz współpracy. Stąd Chińczycy zamierzają przyczynić się do wzmocnienia idei rozwoju ludzkości oraz światowego pokoju poprzez rozwój gospodarczy. Chiny w tym planie rozwoju mają szczególne miejsce – staną się w wizji Xi Jinpinga jednym z najbardziej innowacyjnych państw świata, które jednocześnie ma być w wielkiej mierze samowystarczalne. Chińczycy doprowadzą także do wzmocnienia ochrony chińskiego mienia i chińskich obywateli za granicą (Xi Jinping, 2022), co będzie oczywiście wymagało realizacji ambitnej strategii morskiej. Pod przywództwem Xi Jinpinga ChRL konsekwentnie ignoruje w dyskursie publicznym koncepcję Indo-Pacyfiku i wskazuje na swoje cele strategiczne w obszarze Azji-Pacyfiku (The State Council, 2022). Wobec państw Pacyfiku południowego, wyspiarskich państw Pacyfiku, Xi Jinping szczególne miejsce przypisuje projektowi BRI. Jak sam napisał: „Jestem przekonany, że BRI otworzy nowe ścieżki dla wyspiarskich państw Pacyfiku, aby wzmocnić z Chinami relacje biznesowe, a ponadto umożliwi państwom wyspiarskim wzięcie udziału w globalizacji ekonomicznej w większej mierze” (Szadziewski, 2021, s. 295).

Zakończenie

Obecnie chińska obecność na morzach i oceanach, a tym samym w regionie Pacyfiku wydaje się czymś oczywistym. Jednak proces ewolucji chińskiej myśli strategicznej w tym zakresie zajął de facto kilka dekad i rozpoczął się wraz z nadejściem rządów Deng Xiaopinga pod koniec lat 70. XX w. Obserwowana obecnie aktywna polityka zagraniczna ChRL w tym regionie ma bogate podstawy intelektualne i zakorzeniona jest w najnowszej chińskiej tradycji myślenia strategicznego. Kolejni przywódcy po Deng Xiaopingu polityką małych kroków i małych zmian doprowadzili Chiny do położenia i skali obecności na Pacyfiku, która powoduje, że ChRL i przywódcy tego państwa uważają chińską obecność w regionie Pacyfiku i na morzach i oceanach za jeden z kluczowych czynników sukcesu i długofalowej polityki ChRL, którą można by wręcz określić obecnie jako chińską rację stanu.

Bibliografia

- AFP (2006a, 5 kwietnia). China offers aid package to Pacific Islands. *China Daily*. Pobrano z lokalizacji: http://www.chinadaily.com.cn/china/2006-04/05/content_560910.htm [dostęp: 2.02.2022].
- AFP (2006b, 3 kwietnia). Chinese Premier Wen to visit the Pacific Islands. *Taipei Times*. Pobrano z lokalizacji: <https://www.taipetimes.com/News/taiwan/archives/2006/04/03/2003300678> [dostęp: 2.02.2022].
- Allison, G. (2017). *Skazani na wojnę? Czy Ameryka i Chiny unikną pułapki Tukidydesa?* Przeł. R. Mościcka, M. Waclaw, M. Żbikowska. Bielsko-Biała: Pascal.
- Chan E.S.Y. (2022). *China's Maritime Security Strategy. The Evolution of a growing sea power*. New York: Routledge.
- The State Council The People's Republic of China (2022). China releases white paper on Taiwan question, reunification in new era. The Taiwan Question and China's Reunification in the New Era. The People's Republic of China. The Taiwan Affairs Office of the State Council and The State Council Information Office, 2022. Pobrano z lokalizacji: https://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/202208/10/content_WS62f34f46c6d02e533532f0ac.html [dostęp: 6.02.2023].
- Góralczyk, B. (2016/2017). Geostrategia Xi Jinpinga – Chiny ruszają w świat. *Rocznik Strategiczny*, 286–300.
- Góralczyk, B. (2018). Powrót Chin do centrum światowej sceny. *Rocznik Strategiczny*, 19, 353–369.
- Jinping, X. (2022). Hold High the Great Banner of Socialism with Chinese Characteristics and Strive in Unity to Build a Modern Socialist Country in All Respects. Reports to the 20th National Congress of the Communist Party of China. *Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*. Pobrano z lokalizacji: https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202210/t20221025_10791908.html [dostęp 6.02.2023].
- Kaczmarek, P. (2021). *Geopolityczny wymiar rywalizacji Stanów Zjednoczonych Ameryki i Chińskiej Republiki Ludowej po zimnej wojnie* (s. 313–314). Poznań: Wydawnictwo FNCE.
- Kwieciński, R. (2018). Budowa potencjału morskiego Chin. *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego*, 12, 1, 105–115.
- Kwieciński, R. (2020). Zmiana w polityce zagranicznej Chin w erze Xi Jinpinga. *Krakowskie Studia Międzynarodowe*, 1, 89–108.
- Lasoń, M. (2020). Koncepcja polityki obronnej Chińskiej Republiki Ludowej na trzecią dekadę XXI wieku. *Krakowskie Studia Międzynarodowe*, 17, 1, 109–120.
- Medcalf, R. (2020). *Indo-Pacific Empire. China, America and the Contest for the World's Pivotal Region*. Manchester: Manchester University Press.
- Mierzejewski, D., Ciborek, P. & Chatys, M. (2020). Dyplomacja Chińskiej Republiki Ludowej w czasie pandemii COVID-19. *Rocznik Strategiczny*, 21, 243–260.
- Peters, M.A. (2017). The Chinese Dream: Xi Jinping thought on Socialism with Chinese characteristics for a new era. *Educational Philosophy and Theory*, 49/14, 1299–1304.
- Saran, S. & Deo, A. (2018). Xi Deams: A Roadmap for Pax-Sinica. *ORF Occasional Paper*.

- Szadziewski, H. (2021). A Search for Coherence: The Belt and Road Initiative in the Pacific Islands W: G. Smith & T. Wesley-Smith (red.), *The China Alternative: Changing Regional Order in the Pacific Islands* (pp. 283–317). Canberra: ANU Press.
- Valori, G.E. (2021, 11 września). President Xi Jinping's diplomacy doctrine. *Modern Diplomacy*. Pobrano z lokalizacji: <https://modern diplomacy.eu/2019/09/11/president-xi-jinpings-diplomacy-doctrine> [dostęp: 5.05.2022].
- Wesley-Smith, T. (2021). A New Cold War? Implications for the Pacific Islands. W: G. Smith & D. Zhang (red.), *The China Alternative. Changing Regional Order in the Pacific Islands* (p. 79). Canberra: ANU Press.
- Wilczyński, P.L. (2020). Rozwój sił zbrojnych ChRL w ujęciu geostrategicznym. *Przegląd Geopolityczny*, 34, 52–79.
- Xianghong, Z. & Shaowen, Z. (2021). From „Asia Pacific” to „Indo Pacific”: The Adjustment of American Asia Pacific. Strategy from the Perspective of Critical Geopolitics. *East Asian Affairs*, 1(2).
- Yang, J. (2011). *The Pacific Islands in China's Grand Strategy. Small States, Big Games*. New York: Palgrave Macmillan New York.

The Pacific in the strategic thought of the leaders of the People's Republic of China

SUMMARY The idea of a Chinese political presence in the Pacific region, and thus in the seas and oceans, is relatively young. Before the reign of Deng Xiaoping, i.e. until 1978, and since the naval expeditions of Chinese Admiral Zheng He in the 15th century, China was not focused on activity in the Pacific region. This maritime absence of China thus lasted about 550 years. At that time, China was not striving for naval power. Only the Chinese revolution and the establishment of the People's Republic of China in 1949 became the cornerstone of the Chinese presence in the open seas and small island states of Melanesia, Polynesia and Micronesia. The reformer Deng Xiaoping was the first to recognize the necessity of Chinese policy entering the oceans, but the three leaders who followed him made milestones, which resulted in the real and hegemonic presence of the PRC in the region. This article presents the evolution of Chinese strategic thought in the face of four Chinese political leaders Deng Xiaoping, Jiang Zemin, Hu Jintao and Xi Jinping in the Pacific region.

KEYWORDS strategic thought, political leaders, Indo-Pacific, Pacific, China, maritime policy